

О. В. Лещенкокандидат юридичних наук,
адвокат,керуючий партнер «Адвокатського об'єднання
«Лещенко, Дорошенко і партнери»
<https://orcid.org/0000-0003-3103-6383>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Досягнення значних результатів у сфері взаємодії публічного управління та громадянського суспільства, як правило, залежить від існування та функціонування взаємодії державних та недержавних установ та організацій. Така взаємодія повинна бути побудована за наявності сприятливих умов у різних сферах діяльності держави – політикою, прецедентами, різними процедурами. Також, така взаємодія повинна ґрунтуватись одночасно і на підтримці культурних цінностей. Тобто норми, компетенція, статус має надавати легітимність та визнання цим установам та організаціям. Таким чином, буде надаватись можливість людям та спільнотам проявляти ініціативу та здійснювати незалежні дії, користуватись у повній мірі своїми правами та свободами, здійснювати самовизначення та підтримувати індивідуальну та групову ідентичність.

На підтвердження думки щодо активної взаємодії держави та органів її управління з інститутом громадянського суспільства говорить навіть факт наявності терміну «громадянське суспільство» у законодавстві України. Наприклад, указ Президента України від 26.02.2016 р. «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки». Це наглядний приклад того, що держава зацікавлена у розвитку громадянського суспільства та підвищенні ефективності його існування. Відповідно, даним указом затверджується Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки і утворився консультативно-дорадчий орган при Президентові України – Координаційна рада сприяння розвитку громадянського суспільства. Прийняття та затвердження Стратегії було зумовлено необхідністю створення державою сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, різноманітних форм демократії участі, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: громадянське суспільство, інститути громадянського суспільства, Координаційна рада сприяння розвитку громадянського суспільства, Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні.

На прийняття вищезазначеної Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні вплинуло багато факторів, що стали наслідком зростання ролі громадянського суспільства у різних сферах. Так, на сьогоднішній день, роль громадянського суспільства напряму впливає на просування реформ на державному і місцевому рівнях, розвиток електронного урядування, надання волонтерської допомоги Збройним Силам України та іншим військовим формуванням.

Як показує досвід багатьох країн, особливо в умовах фінансово-економічної кризи, організації громадянського суспільства самостійно

можуть вирішити значне коло питань, особливо в соціальній сфері, кращим та ефективнішим способом за органи державної влади.

Також, вказаним актом були визначені основні проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні. Серед них:

– малоефективна взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю;

– негативний вплив на розвиток громадянського суспільства та забезпечення прав і свобод людини і громадянина, на що повпливала тимчасова окупація Російською Федерацією Автономної Республіки Крим;

– недосконалість чинного законодавства;
 – недостатній рівень гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу [1].

Для повноти та обґрунтованості дослідження, варто розглянути ці пункти детальніше.

Малоефективна взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю. Низький рівень результативності взаємовідносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування з однієї сторони, та громадськістю з іншої, пояснюється недостатньою прозорістю діяльності цих органів та забюрократизовані процедури такої взаємодії, низьким рівнем взаємної довіри. Нажаль, у наш час можна підкреслити стійкість бюрократії, що є певним недоліком у теорії демократії та у практичних аспектах її існування. Необхідним є пошук збалансованої та професійно компетентної бюрократії для управління як у розвинених країнах, так і в державах, що розвивається. Науковці пропонують декілька напрямів подолання проблеми бюрократії в Україні :

– зменшення розмірів і обсягів повноважень державного сектору;

– удосконалення системи надання державних (адміністративних) послуг;

– створення автономних та гнучких структур управління, здатних легко адаптуватися до змін зовнішнього середовища;

– зміна системи управління спеціалізованою державною службою, яка б дозволяла відбирати найбільш талановитих і компетентних фахівців, серед основних завдань яких – забезпечення дотримання стандартів якості в діяльності державних службовців, протидія проявам бюрократизму і корупції;

– запровадження нових механізмів взаємовідносин з громадськістю, етичних норм і стандартів для державних службовців;

– зміна системи оплати праці чиновників [2].

Недосконалість чинного законодавства. У першу чергу, на це впливає відсутність будь-яких згадок щодо громадянського суспільства у Основному законі держави – Конституції. Крім того, з-поміж безлічі нормативно-правових актів, що встановлюють порядок організації та діяльності структурних елементів громадянського суспільства, не існує єдиного закону, який би чітко встановлював що саме відноситься до інституту громадянського суспільства, основну мету його існування та напрямки його дії. Крім того, законодавець досить часто створює не зовсім сприятливі умови для суб'єктів громадянського суспільства. Така ситуація не склалася випадково. Українська влада не

приділяє належної уваги питанням створення нормативних механізмів реалізації громадянських прав і свобод людей, гарантованих Конституцією України. Також, варто зазначити, про недосконалість законодавства України у сфері залучення громадських організацій в систему управління і прийняття рішень, і, фактично відсутність можливості здійснити останнє. Найбільш суттєві недоліки у сфері законодавчого регулювання правового статусу громадських організацій упродовж попередніх 20 років були пов'язані з такими чинниками, як: відсутність у юридичних осіб права бути засновниками громадських організацій та унеможливлення створення спільних об'єднань фізичними та юридичними особами; поділ громадських об'єднань за їх територіальним статусом на міжнародні, всеукраїнські та місцеві, що призводило до заборони їм провадити свою діяльність за межами території реєстрації [3].

Але, у контексті даного прикладу, можна виділити і певну позитивну динаміку останніх років. Наприклад, ще у 2012 році термін, який відводився на реєстрацію громадських об'єднань становив 30 днів і на це повинна була виділитись суб'єктом значна вартість. У той же час, реєстрація фізичної особи-підприємця відбувалась за набагато легшою процедурою і менш вартісною. Згодом, законодавством була встановлена спрощена система реєстрації громадських об'єднань. Тепер, виходячи з досвіду практичної діяльності відділів реєстрації відповідних органів виконавчої влади, можна констатувати, що реєстрація відбувається за 1-3 дні. А з 2018 року законодавець ввів можливість здійснити її он-лайн.

Недостатній рівень гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу. Загалом, Україна зобов'язана гармонізувати принаймні частину свого національного законодавства до сотень нормативних актів ЄС з багатьох галузей права. Сюди входять такі основні галузі, як митне, трудове право, надання фінансових послуг, захист прав споживачів, охорона навколишнього середовища та багато інших. Законодавча робота такого масштабу не може проводитись хаотично і поспішно, вона вимагає ретельного та відповідного планування. Для цього також потрібно дуже добре знати джерела права ЄС, їх походження, цілі та основні принципи, а також належне розуміння структури та тлумачення права ЄС. Така практика надає інформацію у простій формі, з багатьма прикладами та практичними порадами для щоденної роботи.

У 2018 році, за підтримки Європейського Союзу були розроблені «Рекомендації для

українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС».

Ці Рекомендації з наближення законодавства були розроблені для надання допомоги українським державним службовцям в імplementуванні Угоди про асоціацію (УА) між Україною та ЄС, зокрема її частин, що присвячені гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу (ЄС) Одним із зобов'язань, покладених на українського законодавця, є своєчасне та всебічне наближення національного законодавства до десятків нормативно-правових актів ЄС, перелічених у додатках до Угоди про асоціацію та в інших міжнародних договорах між Україною та ЄС і політичних документах [4].

Зміст рекомендацій складають різні пункти, кожний із яких відповідає певному способу гармонізації законодавства. Це: наближення українського законодавства згідно Угоди про Асоціацію; динамічне наближення; наближення до права ЄС поза Угодою про Асоціацію; вимоги до наближення; планування наближення; техніки наближення; перевірка відповідності тощо.

Суб'єктами виконання стратегії є Кабінет міністрів України, Координаційна рада сприяння розвитку громадянського суспільства, а також обласні та Київська міська державні адміністрації.

За вищезазначеними органами були закріплені і відповідні завдання. Так, Кабінет Міністрів України повинен забезпечити щорічне затвердження, що базується на результатах публічного громадського обговорення, плану заходів щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки. Це повинно здійснюватись до 10 січня. Крім того, Уряд до 20 лютого кожного року повинен оприлюднювати звіт про виконання відповідного плану за минулий рік і здійснювати моніторинг та оцінку такого виконання. Наступним є завдання щодо включення у розробку проектів законів про Державний бюджет передбачених коштів, що є необхідними для фінансування заходів, затверджених програмою. Також, Кабінет Міністрів України розробляє ефективні механізми надання фінансової підтримки громадським ініціативам, що спрямовуються на виконання Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки.

Беручи до уваги 2019 рік, варто сказати, що план заходів на 2019 рік був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів від 14.08.2019 р. № 657. Він включав:

– сприяння проведенню навчання для пред-

ставників інститутів громадянського суспільства щодо підготовки конкурсних пропозицій (програм (проектів, заходів) для участі у конкурсах на отримання фінансової підтримки з державного або місцевого бюджету;

– розробка та внесення в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 183 “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських” щодо запровадження прозорого конкурсу з визначення програм (проектів, заходів) відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та інституційної підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю;

– опрацювання разом з відповідним органом місцевого самоврядування питання надання інститутам громадянського суспільства соціального спрямування, зокрема об'єднанням осіб з інвалідністю та громадським об'єднанням ветеранів, фінансової підтримки для реалізації програм (проектів, заходів) на конкурсних засадах;

– проведення правопросвітницької роботи в рамках загальнонаціонального правопросвітницького проекту “Я маю право” з метою підвищення обізнаності громадян щодо гарантованих Конституцією та законами України прав у різних сферах життя, у тому числі права неприбуткових громадських об'єднань провадити відповідно до закону підприємницьку діяльність;

– сприяння проведенню навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема за онлайн-курсом “Розумна взаємодія”, спрямованим на налагодження ефективної міжсекторальної співпраці з громадянами;

– продовження з урахуванням досвіду, набутого протягом 2017 і 2018 років, співпраці між поліцейськими та представниками благодійних організацій і громадських об'єднань з метою запобігання шахрайству під час публічного збору благодійних пожертв на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

– сприяння проведенню благодійними організаціями (у разі їх звернення) інформаційної та роз'яснювальної роботи серед населення із запобігання шахрайству під час публічного збору благодійних пожертв [5].

Усі вищевказані заходи були результатом передбачених стратегічних напрямів реалізації взаємодії органів виконавчої влади та грома-

дянського суспільства. Відповідно, вони були розподілені задля виконання чотирьох основних стратегій: утворення сприятливих умов для формування та розвитку інститутів громадянського суспільства; сприяння участі громадянськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики, вирішенні питань місцевого значення; стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України; створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Досягнення значних результатів у сфері взаємодії публічного управління та громадянського суспільства, як правило, залежить від існування та функціонування взаємодії державних та недержавних установ та організацій. Така взаємодія повинна бути побудована за наявності сприятливих умов у різних сферах діяльності держави – політикою, прецедентами, різними процедурами. Також, така взаємодія повинна ґрунтуватись одночасно і на підтримці культурних цінностей. Тобто норми, компетенція, статус має надавати легітимність та визнання цим установам та організаціям. Таким чином, буде надаватись можливість людям та спільнотам проявляти ініціативу та здійснювати незалежні дії, користуватись у повній мірі своїми правами та свободами, здійснювати самовизначення та підтримувати індивідуальну та групову ідентичність.

Список використаної літератури:

1. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента 68/2016 від 26.02.2016 р. Веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016#Text> (дата звернення 05.11.2020).
2. Грабар Н. С. Світові практики протидії бюрокритизму: досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 2. С. 185-195.
3. Турій О.В. Окремі аспекти взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади як фактор розвитку громадянського суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №8. 2017. Веб-сайт. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1115https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016> - Text (дата звернення 05.11.2020).
4. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС. Київ. 2018. Веб-сайт. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/legal_approximation_guidelines_ukr_new.pdfhttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016 - Text (дата звернення 05.11.2020).
5. Звіт про виконання плану заходів на 2019 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки. Веб-сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_spryiannia/proekt-zvitu2019-rik.pdf (дата звернення 05.11.2020).

Leshchenko O. V. Some aspects of the state strategy for civil society development

Achieving significant results in the field of interaction between public administration and civil society, as a rule, depends on the existence and functioning of interaction between governmental and non-governmental institutions and organizations. Such interaction should be built in the presence of favorable conditions in various spheres of state activity - policies, precedents, various procedures. Also, such interaction should be based on the support of cultural values. That is, norms, competence, status should give legitimacy and recognition to these institutions and organizations. In this way, people and communities will be given the opportunity to take the initiative and act independently, to fully enjoy their rights and freedoms, to exercise self-determination and to maintain individual and group identities.

The fact that the term "civil society" exists in the legislation of Ukraine confirms the opinion on the active interaction of the state and its governing bodies with the institution of civil society. For example, the decree of the President of Ukraine of 26.02.2016 "On promoting the development of civil society in Ukraine for 2016-2020". This is a clear example of the state's interest in developing civil society and improving its efficiency. Accordingly, this decree approves the National Strategy for Civil Society Development in Ukraine for 2016-2020 and established an advisory body to the President of Ukraine - the Coordinating Council for Civil Society Development. The adoption and approval of the Strategy was conditioned by the need for the state to create favorable conditions for the development of civil society, various forms of participatory democracy, establishing effective public interaction with public authorities and local governments.

Key words: *civil society, civil society institutions, the Coordinating Council for the Promotion of Civil Society Development, the National Strategy for the Promotion of Civil Society Development in Ukraine.*